

L'ESCLAT DE LA DESMESURA

CAVALLÉ BUSQUETS, Joan. *Quan les cases volien ser palaus. La població d'Alcover, 1553-1625*. Centre d'Estudis Alcoverencs, Alcover, 1989.

No és una novel·la de trama històrica, ni un tractat d'arquitectura, ni un assaig sobre la utopia. Es tracta d'un llibre de demografia històrica. És, però, un llibre d'estudi de la població escrit per un novel·lista... i historiador, lingüista, etnògraf i qui sap quantes coses més que es podrien atribuir, amb justícia, a un autor que les acredita no per la via institucional -tan sospitosa!- de l'academicisme sinó per la constatació d'unes aportacions solvents, prolífiques i brillants en tan diversos camps.

Per migrat que sigui el coneixement que hom pugui tenir d'Alcover, la importància que el període del Renaixement va tenir per a la vila, palesa en les empremtes de bona part dels seus edificis més remarcables -l'Abadia o Ca Cosme pel que fa a l'arquitectura civil i l'Església Nova o el Convent de Santa Anna tocant a aquella de caire religiós-, no pot passar inadvertida al més despistat. És aquest context el que es constitueix en la unitat d'anàlisi del llibre, que, com pot intuir-se, representa la primera peça d'un projecte més vast d'anàlisi sobre el Renaixement a Alcover. El títol, per tant, no tan sols el justifica el referit tarannà de l'autor sinó que es legitima també, pel seu propi objecte d'estudi.

Però si les cases volien ser palaus, podem preguntar-nos, ingenus, és que potser havien embogit?; és que, tal vegada, algú s'havia enriquit i, lògicament, no pensava sinó a tirar la casa per la finestra?; o, fins i tot, encara és que al capdavant, els habitatges, tot d'una, havien esdevingut petits?. Res i molt de tot plegat va succeir. A finals del segle XVI Alcover viu una etapa de creixement demogràfic -en tres dècades, aproximadament, el poble duplicarà el seu nombre d'habitants- que es fa a batzegades i que resulta, sobretot, d'un balanç migratori favorable, provocat essencialment per la immigració occitana, i d'un altre de vegetatiu del mateix signe, degut més aviat a un augment de la natalitat que no pas, com succeeix en els règims demogràfics moderns, a un descens significatiu de la mortalitat. I un creixement de població i, encara més, un creixement de població fet sobre la base d'un creixement dels naixements, no s'esdevé, podeu pujar-hi dempeus, perquè sí. Els demògrafs, que com a científics socials que són no pretenen, genuïnament, altra cosa que comprendre i, després, explicar allò que estudien -tant de sentit comú!, a voltes-, han assenyalat llargament la correlació existent entre els períodes d'optimisme demogràfic i els d'eufòria econòmica.

És a determinar la fisonomia i la mesura que presenten els fenòmens poblacionals a l'Alcover de la segona meitat del segle XVI i el primer quart del XVII a què s'aplica prioritàriament el llibre de Cavallé. Un intent que, tot i que l'autor confessa plaent i divertit, no ha d'haver resultat pas precisament assequible, degut a la migradesa de les fonts documentals d'aquesta naturalesa que hom pot tenir a l'abast i que, bàsicament, se centren en els fogatges i censos del període i, per a després de 1571, els més problemàtics -per no ser del tot fiables- registres parroquials, incloent els

diferents llibres de baptismes, matrimonis i defuncions. Dit així, perquè així és, pot sonar un xic a llibre àrid, pesarós i difícilment digerible. Aquesta és una prevenció quasi inevitable i que, molt sovint, si hem de ser honestos, es troba perfectament justificada en referir-se a treballs d'aquesta i similar naturalesa. No diré, perquè seria atorgar-me una capacitat de judici tan agosaradament representativa que de ben segur resultaria impertinent, que aquest no sigui el cas del llibre que comentem. En qualsevol cas sí que em sembla de justícia assenyalar l'esforç de l'autor per a superar els dos principals esculls que hom tem en un estudi d'aquesta mena: l'excés del quantitativisme i la limitació del localisme. Cavallé assaja de resoldre el primer tot intentant fer lectures qualitatives de les dades quantitatives. A parer meu, en aquest punt, la convicció en la necessitat de fer-ho supera amb escreix la pròpia resolució del com fer-ho. Quant al segon possible inconvenient, l'ús encertat del mètode comparatiu, acompanyat d'un exercici constant de contextualització, incloent dades poblacionals de l'entorn més immediat del Camp de Tarragona i d'aquell més general d'àmbit català, amb un domini bibliogràfic correcte, permeten evitar brillantment l'esterilitat a què emmena el treball fet de pressupostos tan esbiaixats com els que forneix el localisme.

Tot plegat, Quan les cases volien ser palaus és, sobretot, i principalment, un llibre de consulta que representa una aportació digna i aclaridora a la bibliografia demogràfica catalana. És també, però, un llibre que tampoc no ha de decebre el lector no especialitzat en el tema, a qui discretament aconsellaria de llegir-lo obviant-ne les notes, perquè molt sovint poden resultar-li feixugues. És, finalment, un llibre que, tot i poder completar-se i aprofundir-se encara amb la consideració de diversos factors de caràcter netament demogràfic i que particularment em sembla que resultarien interessantíssims, com ara l'anàlisi de la il·legitimitat, de l'esperança de vida, de la consanguinitat matrimonial, de les concentracions estacionals en la realització de matrimonis i en la concepció i naixement dels fills en funció o no del cicle econòmic, etc., ha d'assolir seva plena significació com a element integrant del projecte més vast en el qual s'insereix i del qual en constitueix la primera aportació. És per això que, en parlar-ne, no podem sinó desitjar que l'intent no llangueixi sinó que, ben al contrari, reixi amb l'aparició dels nous volums que han de venir a completar-lo. De ben segur que la publicació d'aquesta primera entrega ha de constituir un esperó per a la realització dels següents.

JORDI ROCA GIRONA